جمعه 09 بهمن 1394 - 12:11

یقظه؛ منزل اول از منازل سیرو سلوک الی الله

کنار زدن غفلت و نیل به یقظه یکی از مهم‌ترین منازل سیر و سلوک الی‌الله است. در یادداشتی بر اساس کتاب «دروس سیر و سلوک» آیت‌الله جواد غروی‌علیاری این مساله را تشریح کرده است

کنار زدن غفلت و نیل به یقظه یکی از مهم‌ترین منازل سیر و سلوک الی‌الله است. در یادداشتی بر اساس کتاب «دروس سیر و سلوک» آیت‌الله جواد غروی‌علیاری این مساله را تشریح کرده است اولین و شاید یکی از مهم‌ترین منازل سیر و سلوک الی‌الله غفلت و یقظه است. بر اساس آنچه استاد گرامی حضرت آیت‌الله غروی در کتاب سیر وسلوک خود عنوان نموده‌اند انسان در یک نگاه کلی یا تحت فرمان ابلیس و یا پروردگار عالم است. انسانی که آگاهانه و با بصیرت از خداوند متعال فرمان می‌برد انسان بیدار نامیده می‌شود که این حالت به تعبیر عرفا حالت یقظه است. در نقطه مقابل انسان تحت فرمان ابلیس که از سلطه ابلیس بر خود بی‌خبر است، غافل نامیده می‌شود و اساتید این رشته در دروس عرفان عملی عموما به تفسیر و تشریح حالات کلی این دو طایفه می‌پردازند. مطالب ارائه شده در این بخش بر گرفته از کتاب «دروس سیر و سلوک» حضرت آیت الله العظمی غروی علیاری منزل اول (جلسه اول و دوم) می‌باشد.

انسان غافل کیست؟

انسان غافل همواره تحت امر ابلیس است و از هوای نفس فرمان می‌برد. غافلان ماهیت کلی زندگی را محدود به امور دنیا دانسته و در عمل منکر حیات اخروی می‌باشند. اولین ویژگی بارز این جمعیت انکار حقایقی مانند روز جزا و لزوم پیروی از فرمان الهی می‌باشد. دین مبین اسلام با ارائه یک برنامه دقیق و جامع انسان را به راه حق دعوت کرده و شرایط رسیدن به کمالات انسانی را برای او فراهم ساخته است. از این رو می‌توان گفت هدف زندگی دنیوی انسان درک و کشف حقایق و رسیدن به کمال است. انسان غافل همواره منکر این حقیقت است که انسان می‌توان به کمالات نفسانی نائل شده و در ادامه این تحول به می‌تواند به مخلوقی کامل آمیخته با امور الهی و معنوی تبدیل شود. انکار لقاء الله از دیگر نشانه‌های انسان غافل است. حضرت آیت الله العظمی ملکی تبریزی، یکی از فقهای بزرگ شیعه و یکی از عرفای به نام زمان خود، بر این باور بوده‌اند که رسیدن به لقاح الله در طی حیات دنیوی برای انسان می‌سر خواهد بود. ایشان در طی نگارش کتابی ارزشمند خود که با نام «رساله لقاء الله» معرفی شده است شرایط و الزامات رسیدن به لقاء الله را عنوان نموده و با اشاره به برخی از آیات قرآن کریم موضوع امکان پذیر بودن لقاء الله در طی حیات دنیوی را به طور کامل شرح داده‌اند. به طور کلی انسانی که همواره منکر رسیدن به کمال، منکر حق و لقاء الله است محلی برای توسعه معنوی خود باقی نگذاشته و بنیان زندگی خود را منحصرا در قالب زندگی عاریه مشاهده می‌کند.

انسان غافل به شرح قرآن مجید

خداوند متعال در آیات بسیاری از قرآن مجید به ویژگی‌های انسان غافل اشاره فرموده که از آن جمله می‌توان به آیه ۱۷۹ از سوره اعراف اشاره نمود. خداوند متعال در این آیه فرموده‌اند:

وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَّا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَّا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لَّا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَـٰئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَـٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ ۱۷۹. ترجمه آیه شریفه (و به راستی بسیاری از جن و انس را برای دوزخ آفریده ایم چرا که دلهایی دارند که با آن در نمی یابند، و دیدگانی دارند که با آن نمی بینند، و گوشهایی دارند که با آن نمی شنوند، اینان همچون چارپایانند، بلکه گمراه‌تر، اینان غافلانند).

در آیه شریفه به چشم، گوش و قلب اشاره شده است. ممکن است برخی افراد تصور کنند که در اینجا مقصود از چشم و گوش همان ابزار جسمانی برای دیدن و شنیدن است اما با توجه به واژه قلب باید اشاره کرد که تفسیر آیه فوق به گونه‌ای دیگر است. در اینجا مقصود از قلب همان قلب معنوی و عرش الرحمان است که بنابر قول معروف در سمت راست سینه اشخاص جا گرفته است. همچنین مقصود از چشم و گوش همان چشم و گوش قلب است که انسان به کمک آن‌ها می‌تواند تا حدودی که خداوند برایش مقرر کرده از امور غیبی و اسرار عالم برخوردار شود. از این رو در تفسیر کلی آیه شریفه می‌توان گفت کسی که در غفلت و تحت سلطه ابلیس به سر می‌برد از درک حقایق محروم است.

انسان غافل نه تنها به خود لطمه می‌زند بلکه به اطرافیان خود نیز آسیب‌های جبران ناپذیری وارد می‌کند. حیوانات و برخی از مخلوقات که از خرده‌ای هوش و فهم برخوردارند همواره از طبیعت ذاتی خود پیروی می‌کنند. از این رو نمی‌توان گفت حیوانات مرتکب گناه می‌شوند و یا به دیگران آسیب می‌زنند. اما جناب انسان از قوه ادراک و هوش متفاوتی بهره‌مند است و به کمک آن می‌توان وجه تمایز نیک و بد را تشخیص دهد. در ادامه نیز اگر انسان تحت امر ابلیس قرار بگیرد یکی از آثار اولیه این امر تلاش برای گمراه کردن دیگر افراد است. از این رو قرآن مجید در بیان فوق می‌فرماید انسان غافل حتی از حیوانات نیز گمراه‌تر است چون نه تنها به خود بلکه به جامعه خود نیز آسیب می‌زند.

قلب انسان غافل

در موضوع قلب معنوی انسان غافل به دو دسته تقسیم می‌شوند. دسته اول به واسطه سلطه ابلیس در ظلمات امور نفسانی فرو رفته و قلب خود را از دست داده‌اند. قرآن مجید از این شرایط را ختم قلب شدن معرفی کرده لذا این افراد دیگر تا آخر عمر قادر

به درک حقایق نخواهند بود. گروه دوم از غافلان از ظلمات امور نفسانی رنج برده و خود به درستی ریشه رنج خود را نمی‌شناسند. خداوند متعال همواره شرایطی را برای برگشت بندگان خود ایجاد می‌نماید از این رو اگر انسان غافل در چنین شرایطی به بررسی دقیق وضع خود بپردازد امید است تا بتواند وضع خود را درک کرده و برای تغییر شرایط اقداماتی انجام دهد. انسان غافل در صورت تشخیص شرایط خود در گام بعدی می‌توان به واسطه نور توبه و بازگشت به حق قلب خود را احیاء کند اما توبه خود در گام اول به بیداری و درک از شرایط کنونی نیاز خواهد داشت.

غفلت یکی از بزرگ‌ترین خطرات برای زندگی انسان

قلب انسان عرش الرحمن است و انسان به واسطه قلب خود انوار الهی را دریافت می‌کند. غفلت برای قلب خطرناک‌ترین بلیه است. غفلت برای قلب زیان بارترین عامل است از عوامل شخصی که غافلا در دنیا زندگی می‌کند قلبش هیچ نوری ندیده شقی است، قسی است، ظلمانی است، از مواهب الهیه، از الهامات ربوبی، از دستورات انبیا و از ارشادات اولیا و امامان و از حکمت‌های الهی و انبیا دور افتاده است.

شخص غافل از معارف محروم است، مرضی دارد ریشه دار که سنگین‌ترین مرض است، نفاق، سوء الظن، خشم بیجا، شک و تردید، عدم آرامش روحی، فقدان حس رضایت از زندگی با تمام امکانات موجود، سردرگمی، تمام امور باطل و ظلمانی، مبدا و منشا آن در قلب است، شخص در شجره ملعونه خبیثه در دنیا دارد زندگی می‌کند و خودش هم خبر ندارد، شخص در خسران عظیم زندگی می‌کند و خودش اطلاع ندارد. شخص غافل در وضعی است که پشیمانی برای دنیا و آخرت او سودی ندارد چنین شخصی شب هنگام حتی از یک خواب راحت محروم است. از این رو عرفا ریشه بسیاری از مشکلات روحی را در امراض قلبی او جستجو کرده و در ادامه راه کارهایی برای درمان قلب معنوی ارائه می‌کنند. شخص عارف در جامعه خود همچون طبیبی در مسیر درمان قلب معنوی افراد گام بر می‌دارد.